

УДК 811.111'373.49
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-91-11>

ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ ЕВФЕМІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Погоріла А. І.

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри практики англійської мови і методики її навчання
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська область, Україна
orcid.org/0000-0002-4342-8942
pohorilaanna@gmail.com*

Ключові слова: *політик,
адресат, промова,
евфемістичне висловлювання,
толерантність.*

Наукова розвідка висвітлює використання евфемізмів як пом'якшувальних заміників некоректного висловлювання в суспільному житті. Основну базу дослідження становить ґрунтовний аналіз публічних виступів політиків та статей у засобах масової інформації: зокрема, проаналізовано промови Барака Обама, де він за допомогою евфемістичних висловлювань толерантно висловлює особистісне бачення розвитку американського суспільства.

Мета роботи – проаналізувати та висвітлити евфемізми, яким характерна політкоректність висловлювання. Розвідка здійснена з використанням логічного методу аналізу наукових джерел, описового методу, а також понятійного та контекстуального аналізу. Наукова новизна полягає в ретельному семантичному аналізі евфемізмів, використаних політиками в промовах та авторами статей політичної тематики. У роботі проаналізовано та висвітлено теоретичний підхід вітчизняних та закордонних учених щодо окреслення терміна «евфемізм». Науковці не уніфікували загальноокреслене поняття, тому їхні визначення мають відмінності. «Політкоректність» окреслено з наукового погляду та представлено численними прикладами з виступів політиків та політичних статей. Продемонстровано, що використання евфемізмів допомагає мовцю висвітлювати негативні явища суспільного, економічного, соціального буття в позитивному руслі, прийнятному та необразливому для адресата, оскільки вони позбавлені негативного смислового навантаження. Установлено прагматичні наміри вживання евфемізмів у політичній промові. Визначено, що така мова зазвичай занадто формальна через використання багатьох штампів та кліше, стандартних фраз та характеризується високим ступенем узагальнення, з метою зацікавленості адресата в ній використовують евфемізми. Отже, спілкування та взаємодія мовця та адресата завдяки евфемізмам відбувається в такому річищі, що слугує успішному врегулюванню людських взаємин та безконфліктності. Ця розвідка висвітлює суспільні та мовознавчі аспекти використання евфемізмів у політкоректному спілкуванні.

POLITICAL CORRECTNESS OF ENGLISH EUPHEMISMS

Pogorila A. I.

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of the English Language and Methodology of its Teaching

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

Ivan Franko str., 24, Drohobych, Lviv region, Ukraine

orcid.org/0000-0002-4342-8942

pohorilaanna@gmail.com

Key words: *politician, addressee, speech, euphemistic expression, tolerance.*

The article depicts the usage of euphemisms in the life of society as means of substitution of incorrect, harmful/insulting words. They serve of much help to the speaker as they enable to hide the unpleasant straightforwardness of the utterance. The main sources of investigation have been supplied by the political speeches and articles in the media. Great and thorough attention as well as analysis has been paid to Barack Obama's public speeches. He abundantly uses euphemisms that depict his personal viewpoint as to the development of American society in a mild, tolerant way. The aim of the article is to analyse and show euphemisms that feature political correctness of the utterance in public speech. The methodological approaches used in the article include the usage of logical method of analysis of scientific sources, descriptive method, the content analysis and comprehensive analysis. The scientific novelty has been revealed via a thorough semantic analysis of euphemisms used in politicians' public speeches and political articles. The article contains different viewpoints as to the definition of the term «euphemism» provided by both Ukrainian and foreign linguists. The scientists have not reached common agreement as to the definition of the notion, hence their definitions are different. The notion «political correctness» is outlined from a scientific view point and its usage and meaning has been illustrated by numerous examples provided from the politicians' speeches and political articles. It has been proven that the usage of euphemisms helps the speaker to depict the negative aspects of social, economic, political aspects in a positive way, which is both acceptable and not insulting for the addressee as they are deprived of negative content meaning. The speech of certain politicians is full of standard phrases and expressions that make it sound too complicated for understanding, so comprehensive euphemisms are used instead. To sum up euphemisms are used in a political speech because of the pragmatic reasons, thus making it sound milder, not so impressive for the listener. Euphemisms as means of tolerant expression of speech need further thorough investigation and analysis since they help to conduct human relationships in a friendly, amiable way without misunderstanding and arguments.

Постановка проблеми. Аналіз наукових досліджень вітчизняних та закордонних лінгвістів дає підстави стверджувати, що політична коректність мови проявляється в пошуку нових способів мовного висловлювання тих явищ політичного буття, які знецінюють почуття та гідність особи, порушують її людські права безпосередньою мовною безтактністю або ж прямолінійністю стосовно зовнішності, віку, соціального статусу, стану здоров'я, статі, раси. Не дивно, що ця тенденція, яка не має рівних за обсягом і досягнутим успі-

хом у світовій лінгвістичній історії, розпочалася саме в англomовних країнах. Англійська мова як мова світового, міжнародного та міжкультурного спілкування використовується як засіб взаємодії (комунікації) представниками різних етнічних груп та рас. США – особлива країна з неоднорідним (некорінним) населенням, і саме тому міжнаціональні, міжкультурні та міжетнічні проблеми тут проявляються надзвичайно гостро. Численні дослідження науковців дають змогу стверджувати, що одним зі способів уникнення непорозу-

мін та налагодження доброзичливих відносин є використання евфемізмів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчує, що евфемізми були і є предметом дослідження багатьох науковців, серед них когорта вітчизняних (Н. Борисенко, В. Великорода, К. Кантур, М. Мілева) окреслила семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів англійської мови. У зарубіжній лінгвістиці немає одностайно прийнятого визначення поняття «евфемізм». К. Баррідж визначає евфемізм як «альтернативну заміну до вислову, що не підходить в певній ситуації, з метою уникнення можливого непорозуміння: як мовця, так і будь-якої третьої сторони» [3, с. 42]. Е. Патрідж зазначає, що евфемізми використовуються з метою усунення неприємного враження у слухача чи можливих негативних наслідків для мовця і створення позитивного враження [9, с. 110].

Мета статті – розглянути евфемізми як засіб політкоректного висловлювання англійської мови. Відповідно до мети статті важливо вирішити такі завдання:

- обґрунтувати концептуальний характер евфемізмів як компонентів сучасного англомовного політичного дискурсу;
- узагальнити теоретичні погляди щодо природи евфемізмів у вимірі політкоректності;
- за текстами промов і статей сучасних американських політиків визначити й описати евфемізми на словотвірному та лексичному рівнях мови.

Об'єкт дослідження – евфемізми як одиниці сучасного англомовного політичного дискурсу.

Предмет дослідження – лексичні, семантичні й структурні різновиди евфемізмів як одиниць забезпечення політкоректності висловлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. О. Ільченко виокремлює поняття політкоректного евфемізму, яке «вирізняється функціонуванням у текстах політичної комунікації з метою уникнути репрезентації неприємних сторін дійсності шляхом пом'якшення й приховування смислу описуваного факту» [1, с. 79]. Дослідник стверджує, що використання евфемізму визначається декількома чинниками: низкою обмежень правового характеру щодо використання мовних засобів для вираження прямої негативної оцінки в текстах політичної комунікації; дотриманням правил культурної коректності в сучасному суспільстві; високою ефективністю впливу на аудиторію імпліцитним способом передачі інформації [1, с. 79].

Ю. Швечкова зазначає, що «евфемізми є одним з найкращих інструментів реалізації комунікативних стратегій і тактик. Адже саме завдяки ним можливо максимально уникнути будь-якої дискримінації, забезпечити ефективну мовленнєву

співпрацю учасників комунікативного акту, врегулювати суперечки, вплинути на думку суспільства» [2, с. 129].

Однією з особливостей американського суспільства є його багатонаціональний склад населення. Цей фактор спричиняє необхідність врахування інтересів усіх етнічних груп, особливо тих, що різняться расовою та етнічною приналежністю (афроамериканців, латиноамериканців та індіанців), що відповідно знаходить своє відображення в мовних явищах. На основі цього з'явилися евфемізми, що пом'якшено висловлюють расову й етнічну приналежність.

Наприклад, замість поняття *immigrant* (іммігрант) загальноновживаним є *native American* (корінний американець): «The Native American population in the U.S. grew by a staggering 86.5% between 2010 and 2020, according to the latest U.S. Census – a rate demographers say is impossible to achieve without immigration» [6]. (Корінне американське населення в США зросло на приголомшливі 86,5% у період із 2010 до 2020, згідно з останнім американським переписом населення, показник, який, за твердженням демографів, було б неможливо досягнути без участі іммігрантів).

Різноманітність етносів американського населення продемонструємо в наступному прикладі: «What makes America exceptional are the bonds that hold together the most diverse nation on Earth» [8]. («Зв'язки, які об'єднують найрізноманітнішу націю на Землі, роблять Америку винятковою країною»). *Diverse nation* – політично коректне найменування, що служить для позначення представників усіх національностей, що населяють країну (замість *multi-racial*). У промові «You'll hear the deep patriotism in the voice of a military spouse who's working the phones late at night to make sure that no one who fights for this country ever has to fight for a job or a roof over their head when they come home» [7] («Ви почуєте глибокий патріотизм у голосі дружини військового, який пізно ввечері працює на телефоні, щоб переконатися, що нікому, хто воює за цю країну, ніколи не доведеться боротися за роботу чи дах над головою, коли вони повертаються додому»). Барак Обама використовує евфемізм *military spouse* (дружина військового), замість *wife of a military man*, для уникнення дискримінації за гендерною приналежністю.

Основними причинами визначення політичної коректності як комунікативної норми в групі англомовних країн стали:

1) багатонаціональний склад населення й необхідність враховувати інтереси всіх етнічних груп, що населяють країну;

2) високий рівень індивідуальних і колективних свобод;

3) сильні позиції численних організацій, які відстоюють права сексуальних і національних меншин, інвалідів, груп людей, які борються за збереження довкілля і права тварин;

4) боротьба за гендерну рівність і виняткова активність феміністичного руху.

Проведений аналіз наукових джерел дає змогу зазначити, що категорія політичної коректності реалізується на словотвірному та лексичному рівнях мови.

На словотвірному рівні категорія політичної коректності відтворюється:

1) нейтральною морфемою стосовно статі – person, яка входить до складу слів businessperson, chairperson, spokesperson тощо;

2) опущенням суфіксів -ess і -ette в іменниках, що позначають особу жіночої статі, для уникнення ознаки, що вказує на статеву приналежність: poetess > poet, waitress > waiter, stewardess > steward тощо.

Отже, зміни, які здійснюються в суспільстві, насамперед відображаються на словниковому складі мови, тому основна частина політкоректних перетворень відбувається на лексичному рівні.

Категорія політичної коректності на лексичному рівні здійснюється:

1) переосмисленням назв національних і етнічних меншин: African-American, Asian-American, Native American, Native Alaskan (номінація національності та етнічної приналежності здійснюється за регіоном походження людини);

2) формою звернення Ms (не акцентується увага на сімейному статусі жінки, а саме її соціальний статус – одружена чи неодружена, на відміну від Miss – single (неодружена), Mrs – married (одружена));

3) евфемізмами, спрямованими на усунення расової та етнічної дискримінації: *person of colour* (будь-хто «не білий», замість образливого «coloured»), *indigenous person* (певного корінного походження, замість стандартного «native»), *Jewish person* (той, хто підтримує Іудаїзм; заміник образливого найменування «Jew»); *вікової дискримінації*: *golden ager* (старий «old»), *senior* (старшого віку «middle-aged»), *mature* (дорослий «adult»); *дискримінації за станом здоров'я*: *physically challenged* (хворий фізично «disabled»), *physically different* (мається на увазі відмінний від інших своїми обмеженими фізичними можливостями, заміник для «handicapped»), *unseeing*, *visually challenged*, (людина з поганим зором «blind»; незрячий), *learning disabled* (ті, хто відстають у загальному розвитку «mentally retarded»); *дискримінації за зовнішнім виглядом*: *vertically challenged* (з порушеними рухами «crippled»), *person of size* (велика людина, повна «fat»), *big-*

boned (має «широку кістку» «big»); *дискримінації за соціальним статусом*: *low-income* (той, хто мало заробляє «poor»), *environmental hygienist* = sanitation engineer (прибиральник «cleaner»).

В англомовному газетному дискурсі діє табу на використання слів, які позначають хвороби; існують евфемізми, що замінюють назви багатьох залежностей і водночас толерантно висловлюють негативну залежність людини: «More surprising, perhaps, is their conclusion that many gang members are traumatised and frightened – and that the most vulnerable are frequently the most dangerous» [11]. (Можливо, більш дивним є їхній висновок про те, що багато членів банди травмовані та налякані і що *найвразливіші* часто є найнебезпечнішими. Слово «vulnerable» (вразливий, ранимий) використовується на заміну образливого слова «addicted» (наркозалежний).

«The 20-year-old's mother and five older siblings were worried about him: they feared he was *mixing with the wrong crowd*, and doing so at a time when *tit-for-tat violence* among youth gangs was costing lives» [4]. (Мати 20-річного юнака та п'ятеро старших братів і сестер хвилювалися за нього: вони боялися, що він *спілкується з невідповідним оточенням* (хибним натовпом), і робить це в той час, коли *насильство око за око* (жорстока, мстива поведінка) серед молодіжних банд коштує життя).

Для забезпечення політкоректності в англомовному газетному дискурсі журналістами використовується два типи лексики:

1. Звичайна політкоректна лексика, до складу якої входять «допустимі» найменування політичних, соціальних та економічних явищ. Ця лексика є загальноприйнятною, її можна знайти в словниках.

2. Спеціальна лексика, яка використовується з метою формування політкоректної картини світу. Ця група слів не тільки ввічливо передає інформацію, а й нав'язує певні установки та принципи.

Розглянемо більш детально приклади функціонування цих двох типів політкоректної лексики в публіцистичних виданнях. Вираз «*dysfunctional family*» в реченні: «Lorn Macdonald's Edmund is wiry and resigned, a sickly and sensitive young poet who feels duty-bound to hold his *dysfunctional family* together, yet revealing his true colours in his moments of focused fury» [4]. (Едмунд Лорн Макдональд життєрадісний і смиренний, хворобливий і чутливий молодий поет, який відчуває обов'язок зберегти свою неблагополучну сім'ю, але розкриває своє справжнє обличчя в моменти зосередженої люті). *Dysfunctional family* позначає неповноцінну сім'ю та вживається з превентивною метою, аби не образити почуття людей, що належать до такого типу сім'ї. У цьому реченні політкоректний вираз є евфемістичною конструкцією та належить

до лексики, яка входить до словникового складу мови. Отже, у цьому випадку функція політкоректності реалізується як засіб ввічливості, а не маніпулювання.

Висновки. Стаття засвідчила, що евфемізми є ефективним засобом політкоректного вилучення сучасного англomовного політичного дискурсу. Промови політиків та статті дотичні до соціального буття, володіють значним функціонально-прагматичним потенціалом. Для уникнення гендерного розмежування на словотвірному рівні використовується морфема «person», яка урівнює права жінок та чоловіків. На лексичному рівні використання евфемізмів сприяє розширенню словникового складу мови завдяки розширеній синонімії, яка завуальовано, пом'якшено висловлює негативні явища суспільного буття. На нашу думку, евфемізми є основною частиною феномена політкоректності, що являє собою особливу стратегію мовної поведінки та є одним з тактичних прийомів використання лексичних одиниць, що продиктовано ввічливістю, делікатністю. Підкреслимо, що стиль мовлення, який мінімізує образу за допомогою евфемізмів, зокрема, у виступах політиків є політично коректним. **Перспективою подальшого дослідження** є системний аналіз евфемізмів у молодіжному мовленні та його гендерний аспект.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільченко О.А. Політичні евфемізми як складова сучасної мови ЗМІ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог, 2015. Вип. 59. С. 78–80.
2. Швечкова Ю. Політичні евфемізми як засіб реалізації комунікативних стратегій і тактик у політичному дискурсі (на матеріалі промов Терези Мей). *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2021. Вип. 35, том 6. С. 129–133. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-6-19>.
3. Burrige K. Political Correctness: Euphemism with Attitude. *English Today*. 1996. Vol. 12. N 3. P. 42–49.
4. Cobain I. Knife Crime. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/jul/19/street-violence-for-them-using-a-knife-may-seem-rational-london> (дата звернення: 26.09.2023).
5. Fairclough N. *Language and Power*. Routledge, 2021. 274 p.
6. Hood L. How the Native American population in the US increased 87% says more about whiteness than about demographics. URL: <https://theconversation.com/how-the-native-american-population-in-the-us-increased-87-says-more-about-whiteness-than-about-demographics-170920> (дата звернення: 26.09.2023).
7. Obama B. Barack Obama's victory speech. URL: <https://www.theguardian.com/world/2012/nov/07/barack-obama-speech-full-text> (дата звернення: 26.09.2023).
8. Obama B. What makes America exceptional are the bonds that hold together the most diverse nation on earth. URL: <https://quotefancy.com/quote/770785/Barack-Obama-What-makes-America-exceptional-are-the-bonds-that-hold-together-the-most> (дата звернення: 26.09.2023).
9. Partridge A. *Usage and Abusage*. N.Y., 1964. 379 p.
10. Sauer N. How the Native American population in the US increased 87% says more about whiteness than about demographics. URL: <https://theconversation.com/how-the-native-american-population-in-the-us-increased-87-says-more-about-whiteness-than-about-demographics-170920> (дата звернення: 26.09.2023).
11. Taylor M. Children of alcoholic parents to get help in £6m scheme. URL: <https://www.theguardian.com/society/2018/apr/23/government-offers-help-children-alcoholic-parents> (дата звернення: 20.09.2023).

REFERENCES

1. Ilchenko O. (2015) Politychni evfemizmy, yak skladova suchasnoji movy ZMI [Political euphemisms as the part of modern mass media language] *Naukovi zapysky Natsionalnogo universytetu «Ostrozka Akademiya»*, 59, pp. 78–80.
2. Shvechkova Y. (2021). Politychni evfemizmy yak zasib realizaciji komunikatyvnyh strategij i taktyk u politychnomu dyskursi (na materialii promov Terezy Mej) [Political euphemisms as the means of the realization of communicative strategies and tactics in a political discourse (based on the speeches by Theresa May)] *Aktualni pytannya humanitarnykh*, 35, pp. 129–133.
3. Burrige K. (1996) Political Correctness: Euphemism with Attitude. *English Today*, vol. 12. no. 3. pp. 42–49.
4. Cobain I. Knife Crime. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/jul/19/street-violence-for-them-using-a-knife-may-seem-rational-london> (accessed 26 September 2023).
5. Fairclough N. *Language and Power*, 2021 by Routledge, 274 p. (in English).
6. Hood L. How the Native American population in the US increased 87% says more about whiteness than about demographics. Retrieved from: <https://theconversation.com/how-the-native-american-population-in-the-us-increased-87-says-more-about-whiteness-than-about-demographics-170920>

- native-american-population-in-the-us-increased-87-says-more-about-whiteness-than-about-demographics-170920 (accessed 26 September 2023).
7. Obama B. Barack Obama's victory speech. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/world/2012/nov/07/barack-obama-speech-full-text> (accessed 26 September 2023).
 8. Obama B. What makes America exceptional are the bonds that hold together the most diverse nation on earth. Retrieved from: <https://quotefancy.com/quote/770785/Barack-Obama-What-makes-America-exceptional-are-the-bonds-that-hold-together-the-most>. (accessed 26 September 2023).
 9. Partridge A. (1964) Usage and Abusage. N.Y., 379 p. (in English).
 10. Sauer N. How the Native American population in the US increased 87% says more about whiteness than about demographics. Retrieved from: <https://theconversation.com/how-the-native-american-population-in-the-us-increased-87-says-more-about-whiteness-than-about-demographics-170920> (accessed 26 September 2023).
 11. Taylor M. Children of alcoholic parents to get help in £6m scheme. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/society/2018/apr/23/government-offers-help-children-alcoholic-parents> (accessed 20 September 2023).